

УДК 342.922

DOI <https://doi.org/10.32782/apdp.v103.2024.9>

Є. В. Євсюков

ПРАВОВИЙ СТАТУС ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ: ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ

Постановка проблеми. Органи державної виконавчої влади мають важливе значення для функціонування державного апарату. Вони є ключовими елементами системи державного управління, оскільки реалізують державну політику у відповідних сферах. Державні виконавчі органи відповідають за втілення урядових рішень у життя та забезпечують їх виконання на всіх рівнях. Основними завданнями таких органів є реалізація державної політики, забезпечення надання адміністративних послуг, контроль за дотриманням законодавства та захист інтересів громадян і держави.

Правовий статус органів державної виконавчої влади є фундаментом їхньої діяльності. Він включає в себе встановлення чітких повноважень та відповідальності. Цей статус закріплюється у відповідних законодавчих актах, які регулюють їх функціонування. Важливим аспектом є те, що правовий статус також визначає порядок взаємодії між різними органами влади, забезпечуючи таким чином ефективність і узгодженість їхньої діяльності.

Дослідження правового статусу органів державної виконавчої влади дозволяє глибше зрозуміти їхню роль у державному механізмі. Таке дослідження допомагає виявити проблеми та недоліки в чинному законодавстві, що можуть впливати на ефективність діяльності цих органів. Крім того, аналіз правового статусу сприяє вдосконаленню нормативно-правової бази, що, в свою чергу, підвищує рівень законності та верховенства права у їхній роботі.

Таким чином, дослідження правового статусу органів державної виконавчої влади є актуальним та має важливе значення для розвитку системи державного управління в Україні, оскільки отримані положення є підґрунтям для удосконалення нормативно-правового регулювання їх діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти правового статусу органів державної виконавчої влади були об'єктом вивчення багатьох вітчизняних науковців. Так, згадаємо, зокрема, таких як: В. Авер'янов, А. Апаров, М. Баймуратов, Ю. Битяк, Т. Борисочева, В. Галунько, В. Гаращук, О. Дрозд, О. Дьяченко, Я. Журавель, В. Коваленко, М. Ковалів, Т. Коломонець, О. Кузьменко, А. Кучук, Є. Легеза, Р. Миронюк, Л. Миськів, В. Оксін, С. Петков, А. Собакар, І. Стахура та ін.

На сьогоднішній день у наукових колах спостерігається активний інтерес до дослідження правового статусу органів виконавчої влади. Вчені аналізують як загальні, так і специфічні питання, пов'язані з функціонуванням цих органів [1–2]. Значна увага приділяється вивченню особливостей діяльності органів виконавчої влади в умовах воєнного часу [3]. Також проводяться порівняльні дослідження, що дозволяють виявити кращі практики і шляхи вдосконалення правового регулювання [4–5].

Однак, незважаючи на значні досягнення у цій сфері, залишається чимало не вирішених питань. Зокрема, проблеми, пов'язані з розмежуванням повноважень між різними рівнями виконавчої влади, залишаються актуальними. Також потребує подальшого опрацювання питання забезпечення прозорості та підзвітності органів виконавчої влади перед суспільством. Важливим аспектом є також удосконалення механізмів контролю за діяльністю цих органів, що сприятиме підвищенню рівня законності та ефективності їхньої роботи.

Водночас, на нашу думку, підґрунтям для розв'язання означених нами проблем є чітке розуміння такого поняття як правовий статус органів державної виконавчої влади. Актуальність вивчення цієї тематики посилюється тим, що зазвичай науковці визначають правовий статус через вказівку на складові елементи статусу, однак, взагалі не розкривають зміст поняття – не характеризують ознаки цього правового явища.

Метою статті є охарактеризувати поняття правового статусу органів державної виконавчої влади та надати дефініцію цього поняття.

Виклад основного матеріалу. Поняття «правовий статус» є одним з фундаментальних в українському правознавстві. Воно визначає місце суб'єкта права у національному праві, його права, обов'язки (повноваження) та відповідальність. Однак, незважаючи на важливість цього поняття, його точне визначення досі залишається предметом наукових дискусій.

Різні галузі права, а також окремі вчені пропонують свої підходи до розуміння правового статусу. Фактором такого становища є, на нашу думку, те, що правовий статус є багатограним явищем, яке охоплює широкий спектр правових відносин та взаємодій. Кожен з існуючих підходів має свої переваги та недоліки, що обумовлює відсутність єдиного, універсального визначення. Водночас, загальним недоліком таких підходів, як ми вказали вище, відхід від положень логіки щодо розуміння поняття та його зв'язку з ознаками. Визначення є логічною операцією, що розкриває ознаки поняття, а не вказує на елементи відповідного явища. «Оскільки поняття як форма мислення визначається тим, що відображає предмет у його загальних та істотних ознаках, то задля досягнення мети розуміння природи поняття, важливо проаналізувати, що таке ознака» [6, с. 50].

Саме тому у цьому дослідженні ми зосередимо увагу на ознаках правового статусу органів державної виконавчої влади та наведемо дефініцію цього поняття. Хоча перед цим слід вказати на один пропедевтичний аспект.

Варто зазначити, що в науковій літературі часто використовуються різні терміни для позначення фактично одного й того самого явища: правовий статус, правове положення, правове становище. Хоча ці терміни можуть мати певні нюанси у значенні, загалом вони відображають сукупність прав, обов'язків та відповідальності суб'єкта права. «За підсумками аналізу застосування вказаних термінів при проведенні наукових досліджень також не можна дійти однозначного висновку про межі використання цих понять» [7, с. 36].

На нашу думку, правовий статус органів державної виконавчої влади характеризується наступними ознаками.

1. Нормативність.

Нормативність є однією з найважливіших ознак правового статусу. Вона означає, що правовий статус суб'єкта права не є чимось абстрактним або випадковим, а формується та визначається чітко встановленими правовими нормами. Ця ознака також вказує на те, що права, обов'язки та відповідальність [8, с. 93] суб'єкта права встановлені законом або іншими нормативно-правовими актами. Відтак, ця ознака забезпечує передбачуваність і стабільність правових відносин.

2. Офіційність.

Офіційність є невід'ємною характеристикою правового статусу. Вона тісно пов'язана з попередньою ознакою і відображає той факт, що права, обов'язки та відповідальність суб'єкта права визначаються не довільними угодами чи звичаями, а офіційними, державно-встановленими актами.

Правовий статус набуває юридичної сили лише після офіційного визнання його державою. Права, обов'язки та відповідальність суб'єкта права набувають офіційного характеру через їх закріплення в офіційних джерелах національного права. При цьому офіційні акти, що визначають правовий статус, є публічними, тобто вони доступні для загального ознайомлення, що забезпечує прозорість правових відносин і можливість контролю за їх дотриманням.

Офіційність є важливою ознакою правового статусу, яка забезпечує його визначеність, стабільність і захищеність. Вона є гарантією того, що права і обов'язки суб'єктів права встановлені не довільно, а в рамках правової системи [9, с. 142].

3. Стабільність.

Стабільність є наступною важливою ознакою правового статусу. Вона передбачає, що права, обов'язки та відповідальність суб'єкта права не змінюються довільно і часто, а зберігають свою чинність протягом певного часу.

Стабільність забезпечує передбачуваність правових відносин, оскільки суб'єкти права можуть розраховувати на те, що їхні права і обов'язки залишаться незмінними протягом певного часу. Правовий статус не переривається випадковими подіями або змінами зовнішніх обставин.

Вкажемо також те, що стабільний правовий статус сприяє розвитку суспільства, оскільки забезпечує впевненість у майбутньому і стимулює економічну активність суб'єктів права.

4. Динамічність.

Незважаючи на важливість стабільності, правовий статус не може бути абсолютно незмінним. Суспільство розвивається, змінюються умови життя, тому правові норми також мають змінюватися. Однак такі зміни повинні бути обґрунтованими, відповідати загальним інтересам і не порушувати основних прав і свобод людини.

Динамічність – це важлива характеристика правового статусу, яка відображає його здатність змінюватися з часом під впливом різних факторів. Відтак, правовий статус суб'єкта права не є статичним, а постійно розвивається і адаптується до нових умов. Динамічність дозволяє оперативно реагувати на нові виклики і загрози, забезпечуючи захист прав і свобод людини та громадянина.

Динамічність не суперечить іншим ознакам правового статусу, таким як стабільність, нормативність та офіційність. Навпаки, вона доповнює їх і забезпечує необхідну гнучкість правової системи.

5. Загальність.

Загальність – це фундаментальна ознака правового статусу, яка відображає його універсальний характер і поширення на всіх суб'єктів права без винятку. Відтак, права та обов'язки, які складають правовий статус, є однаковими для всіх членів суспільства, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей.

Загальність забезпечує справедливе розподілення прав і обов'язків між усіма членами суспільства. та сприяє стабільності правових відносин, оскільки всі суб'єкти права знають свої права і обов'язки.

Хоча слід наголосити на тому, що хоча загальність є важливою ознакою правового статусу, однак вона не є абсолютною. Існують випадки, коли до окремих категорій осіб застосовуються спеціальні норми права.

6. Ієрархічність.

Ієрархічність правового статусу відображає нерівномірний розподіл прав, обов'язків та відповідальності між різними суб'єктами права. Ця ознака передбачає, що правовий статус одних суб'єктів може бути ширшим і більш привілейованим, ніж інших.

Різні категорії суб'єктів права мають різний обсяг прав, що пов'язано з їхнім соціальним статусом, роллю в суспільстві та іншими факторами. Ієрархічність передбачає підпорядкованість одних суб'єктів права іншим. Деякі суб'єкти права можуть мати додаткові привілеї або, навпаки, бути обмежені в своїх правах.

Якщо попередньо названі ознаки характеризують правовий статус як загальну правову категорію, то аналізована ознака значною мірою стосується саме правового статусу органів державної виконавчої влади.

Ієрархічність, як ознака правового статусу, набуває особливого значення при розгляді органів державної виконавчої влади. Їхній статус характеризується чітко вираженою вертикальною ієрархією, що відображає принцип підпорядкованості нижчих органів вищим. Ієрархічна структура дозволяє швидко приймати рішення та координувати дії на всіх рівнях управління. Кожен орган знає своє місце в системі і свою роль у виконанні покладених на виконавчу владу повноважень. Завдяки ієрархії забезпечується єдиний підхід до реалізації державної політики на всій території країни. Кожен орган несе відповідальність за виконання поставлених завдань перед вищим органом. Ієрархічна система дозволяє здійснювати ефективний контроль за діяльністю підлеглих органів. Так, кожен нижчий орган підпорядковується вищому.

Ієрархічність є невід'ємною ознакою правового статусу органів державної виконавчої влади. Вона забезпечує ефективність управління і єдність державної політики. Однак, надмірна централізація і бюрократизація можуть негативно впливати на роботу органів виконавчої влади. Тому важливо знаходити баланс між необхідністю підтримки ієрархії та забезпечення гнучкості і ефективності управління.

Наголосимо, що сучасні тенденції розвитку державного управління спрямовані на децентралізацію влади, підвищення ролі місцевого самоврядування та спро-

щення адміністративних процедур [10, с. 237]. Відтак, ієрархічність в органах виконавчої влади поступово послаблюється, але повністю її подолати неможливо.

7. Комплексність.

Комплексність – це одна з найважливіших характеристик правового статусу, яка відображає багатогранність і різноманітність прав, обов'язків та відповідальності, що складають його. Правовий статус не обмежується лише одним аспектом життя індивіда або організації, а охоплює весь спектр їхніх взаємовідносин з державою та іншими суб'єктами права. Комплексність є важливою ознакою правового статусу, яка відображає його багатогранність і різноманітність. Завдяки комплексному підходу до визначення правового статусу забезпечується більш повний захист прав і свобод людини, а також адаптація правової системи до змін у суспільстві.

Правовий статус охоплює різні сфери життя людини: цивільну, політичну, соціальну, економічну тощо. При цьому різні елементи правового статусу тісно взаємопов'язані між собою.

Висновки. Отже, поняття «правовий статус» є одним з ключових у правознавстві. Незважаючи на наявність різних підходів до його визначення, це поняття залишається актуальним і потребує подальшого дослідження. Визначення правового статусу має важливе значення для розвитку правової системи та забезпечення прав і свобод людини.

Правовий статус органів державної виконавчої влади – це сукупність юридичних характеристик, що відрізняють органи державної виконавчої влади від інших суб'єктів права та визначають їхнє місце в системі державної влади та яким властиві такі ознаки як нормативність, офіційність, стабільність, динамічність, загальність, ієрархічність, комплексність.

Подальшим напрямком подальшого дослідження має стати порівняльний аналіз підходів до визначення правового статусу в різних правових системах.

Література

1. Ковалів М. В., Стахура І.Б. Особливості адміністративно-правового статусу органів виконавчої влади. URL: http://science2016.lp.edu.ua/sites/default/files/Full_text_of_%20papers/005-022-026.pdf
2. Борисочева Т. Теоретичні підходи до розуміння системи органів виконавчої влади. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 6. С. 111–116.
3. Павлович-Сенета Я.П., Лозинський Ю.Р. Вплив правового режиму воєнного стану на правовий статус суб'єктів адміністративного права. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 5. С. 373–378.
4. Сорока Л.В., Миськів Л.І. Загальнотеоретичні основи концепту «адміністративно-правовий статус державної служби» з оглядом його особливостей на прикладі органів державної виконавчої служби. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 5. С. 506–508.
5. Чистоколяний Я.В. Конституційний статус Кабінету Міністрів України та Ради Міністрів Республіки Польща: порівняльно-правовий аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 12. С. 90–95.
6. Шепетяк О. Логіка. Київ : Фенікс, 2015. 256 с.
7. Степанова Т.В. Щодо співвідношення поняття «правового статусу» та суміжних категорій. *Правова держава*. 2015. № 19. С. 35–40.
8. Теорія держави і права : підруч. / кол. авт. ; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю.А. Ведерніков. 3-є вид. перероб. і доп. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016 ; Ліра ЛТД. 468 с.

9. Кучук А.М. Основи теорії правового поліцентризму : монограф. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. 312 с.

10. Кучук А.М., Мінченко О.В. Адміністративний розсуд: Україна та держави Європейського союзу (порівняльно-правовий аспект). *Нове українське право*. 2022. С. 235–240.

Анотація

Євсюков Є. В. Правовий статус органів державної виконавчої влади: визначення поняття. – Стаття.

У статті розглядається правовий статус органів державної виконавчої влади, що є ключовими елементами системи державного управління, відповідальними за реалізацію державної політики, контроль за дотриманням законодавства та захист інтересів громадян і держави. Відзначено, що правовий статус визначає повноваження та відповідальність цих органів, регулюючи їхню взаємодію та забезпечуючи ефективність і узгодженість їх діяльності. У роботі підкреслюється актуальність теми та важливість подальших досліджень для розвитку системи державного управління в Україні.

Наголошено, що дослідження правового статусу дозволяє виявити проблеми в чинному законодавстві та сприяє його вдосконаленню, що підвищує рівень законності та ефективності роботи органів виконавчої влади.

У роботі висвітлюються такі основні ознаки правового статусу: нормативність, офіційність, стабільність, динамічність, загальність, ієрархічність та комплексність. Відзначено, що офіційність є невід’ємною характеристикою правового статусу. Вона відображає той факт, що права, обов’язки та відповідальність суб’єкта права визначаються не довільними угодами чи звичаями, а офіційними, державно-встановленими актами. Характеризуючи динамічність і стабільність, наголошується, що не зважаючи на важливість стабільності, правовий статус не може бути абсолютно незмінним. Суспільство розвивається, змінюються умови життя, тому правові норми також мають змінюватися. Однак такі зміни повинні бути обґрунтованими, відповідати загальним інтересам і не порушувати основних прав і свобод людини.

Резюмовано, що правовий статус органів державної виконавчої влади – це сукупність юридичних характеристик, що відрізняють органи державної виконавчої влади від інших суб’єктів права та визначають їхнє місце в системі державної влади та яким властиві такі ознаки як нормативність, офіційність, стабільність, динамічність, загальність, ієрархічність, комплексність.

Ключові слова: нормативність, офіційність, стабільність, динамічність, загальність, ієрархічність, комплексність.

Summary

Yevsiukov Ye. V. State executive bodies' legal status: concept definition. – Article.

The article examines the state executive bodies' legal status, which are key elements of the state administration system, responsible for implementing state policy, monitoring compliance with legislation, and protecting the citizens' and the state's interests. It was noted that the legal status determines the powers and responsibilities of these bodies, regulating their interaction and ensuring their activities' efficiency and coherence. The paper emphasizes the relevance of the topic and the importance of further research for the development of the public administration system in Ukraine.

It is accentuated that the legal status study allows to identify problems in the current legislation and contributes to its improvement, which increases the level of legality and efficiency of the executive bodies' work.

The paper covers the following main features of legal status, namely normativity, officialdomity, stability, dynamism, generality, hierarchy and complexity. It was noted that officialdomity is an integral characteristic of legal status. It reflects the fact that the rights, duties and responsibilities of the subject of law are determined not by arbitrary agreements or customs, but by official, state-established acts. Characterizing dynamism and stability, it is emphasized that despite the stability importance, the legal status cannot be absolutely unchanged. Society develops, living conditions change, therefore legal norms must also change. However, such changes must be justified, meet the general interests and not violate basic human rights and freedoms.

It is summarized that the state executive bodies' legal status is a set of legal characteristics distinguishing the state executive bodies from other legal subjects and determine their place in the system of state power and which are characterized by such features as normativeness, officialdomity, stability, dynamism, generality, hierarchy, complexity.

Key words: normativity, officialdomity, stability, dynamism, generality, hierarchy, complexity.